

1-казус

15 ёшли У. велосипедда кетаётиб, йўлни кесиб ўтаётган В.нинг бошидан мўйнали телпагини юлиб олиб қочди. Буни мотоциклда кетаётган Ф. кўриб қолиб уни ушламоқчи бўлди. У.га етиб онгли равишда мотоцикл билан уриб юборди ва ўртача оғирликда тан жароҳати етказди.

Терговчи Ф.нинг ҳаракатини ЖКнинг 105-моддаси 1-қисмини, яъни қасддан ўртача оғирликдаги шикаст етказиш деб квалификация қилди.

Ҳимоячи эса, Ф.га нисбатан ЖКнинг 39-моддасини қўллаб, жиноий жавобгар бўлмаслиги лозимлигини таъкидлади.

***Терговчи ва ҳимоячининг ҳаракатларига баҳо беринг.
Ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлаш вақтида
зарар етказишнинг шартларини таҳлил қилинг. Фикрингизни
асослаб беринг.***

Ushbu muammoli vaziyatga huquqiy baho berishni vaziyatning haqiqatdan ham jinoyat ekanligini aniqlashtirib olishdan boshlaymiz. Buning uchun vaziyatdagi jinoyat tarkibini beradigan ma'lumotlarni keltirib o'tish joizdir. Bu yerda jinoyat belgilari mavjud 1.Ijtimoiy xafli 2.huquqqa xilof 3.ayb mavjudligi 4.jazoga sazovorlik .

Jumladan: eng avvalo ushu kazusda jinoyat obykti, obektiv tomoni, subyekti va subyektiv tomonlarini aniqlashtirib olishimiz lozim.

Jinoyat obekti: salomatligining holati va shaxsiy xislatlaridan qat'iy nazar, odamning sogligidir. Inson badaning daxilsizligi shaxs sogligiga zarar yetkazish bilan bogliq bolmagan boshqa zoravonlik tajovuzlarining ham obekti hisoblanadi.

Jinoyatning obektiv tomoni: jinoyatning huquqqa xilof ravishda boshqa shaxs sogligiga zarar yetkazish hisoblanadi. Hayot yoki sog'lik uchun xavfli bo'lgan usulida 15 yoshli ijtimoiy havfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar etkazishning shartlarini buzilishi harakatining sodir etilishidir.

Subekti: Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash jarayonida zarar yetkazishni shartlarini buzgan F isimli shaxs

Jinoyatning subektiv tomoni: shaxsnig sodir etgan ijtimoiy xavfli qilmishi va uning jinoiy oqibatiga bolgan ruhiy munosabati uni qasddan yoki ehtiyotsizlikdan sodir etishi yoki ayb, maqsad, niyati.

Jinoyatning subekiv tomonida ayb shakillari qasddan sodir etilgan jinoyat va ehtiyotsizlik orqasida sodir etilgan jinoyat qisimlariga ajraladi.

Bu kazusni yechishdan oldin. *M.X.Rustamboyevning "O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga sharhlar"* kitobiga ko'ra badanga shikast yetkazish nima ekanligini bilib olishimiz lozim.

Badanga shikast yetkazish: deganda boshqa odamning erkiga qarshi sodir etilgan, uning toqimalari va azolarining anatomic yaxlitligi yoki fiziologik vazifalari tashqi muhit tasiri ostida yoxud aybdor tomonidan jismoniy tasir

korsatish bilan ishdan chiqarishda ifodalangan sogligiga huquqqa xilof ravishda zarar yetkazishni tushunish lozim.¹

“ Tergovchi F.ning harakatini JKning 105-moddasi 1-qismini, yani qasddan ortacha ogirlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qilib “ to’g’ri qilgan.

39-modda *Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni hokimiyat organlariga topshirish maqsadida ushlab vaqtida unga zarar etkazish, agar uni ushlab uchun zarur bolgan choralarning chegarasidan chetga chiqilmagan bolsa, jinoyat deb topilmaydi.*

Ushlab vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsning xavflilik darajasiga, shuningdek ushlab sharoitiga butunlay mos kelmaydigan, ushlab zarurati taqozo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zarar etkazish ushlab choralari chegarasidan chetga chiqish deb topiladi.

Ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlab vaqtida unga etkazilgan zararning qonuniyligini baholashda, qilmishni sodir etgan shaxsning ushlanishdan qochish maqsadida qilgan harakatlari, ushlovchining kuchi va imkoniyatlari, ruhiy holati va ushlab bilan bogliq bolgan boshqa holatlar hisobga olinadi.

Kazusdagi holatda mototsikldagi F ning , **O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 166-moddasi 1-qismidagi** talonchilik jinoyatini sodir etib qochib ketayotgan U. ni ushlab uchun zarur bolgan choralari chegarasidan chetga chiqilgan hisoblanadi.

Chunki O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 39-moddasi 2-qismiga kora ushlab vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsning xavfsizlik darajasiga, shuningdek ushlab sharoitiga butunlay mos kelmaydigan, ushlab zarurati taqazo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zarar yetkazish ushlab choralari chegarasidan chetga chiqish deb topiladi.

39-modda 3-qismiga kora ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlab vaqtida unga yetkazilgan zararning qonuniyligini baholashda , qilmishni sodir etgan shaxsning ushlanishdan qochish maqsadida qilgan

¹ *M.X.Rustamboyevning “O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga sharhlar”*

harakatlari, ushlovchining kuchi va imkoniyatlari, ruhiy holati va ushlash bilan bogliq bolgan boshqa holatlar hisobga olinadi.

O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 21- moddasida.

Qasddan sodir etilgan jinoyat

Ushbu Kodeks moddasida jinoyat tamom bolgan payt ijtimoiy xavfli qilmish bajarilgan vaqt deb hisoblangan bolib, uni sodir etgan shaxs oz qilmishining ijtimoiy xavflilik xususiyatini anglagan va shunday qilmishni sodir etishni istagan bolsa, bunday jinoyat qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Ushbu Kodeks moddasida jinoyat tamom bolgan payt ijtimoiy xavfli oqibat yuz bergan vaqt deb topilgan qilmishlar togri yoki egri qasddan sodir etilgan bolishi mumkin.

Agar shaxs oz qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, uning ijtimoiy xavfli oqibatlariga kozi etgan va ularning yuz berishini istagan bolsa, bunday jinoyat togri qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Agar shaxs oz qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, uning ijtimoiy xavfli oqibatlariga kozi etgan va ularning yuz berishiga ongli ravishda yol qoygan bolsa, bunday jinoyat egri qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Bundan tashqari Ozbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2014-yil 07 -sonli "Sud hukmi togrisidagi " 9-bandining beshinchi xat boshisida

- qilmish sudlanuvchi tomonidan sodir etilgan bolsa, biroq jnoyat qonuni bilan jinoyat deb topilmaydi (zarar ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida yetkazilsa (JK 39-modda))²

Qonun mazmuniga kora, agar qasddan odam oldirish tosattan yuz bergan kuchli ruhiy hayajonlanish holatida, zaruriy mudofaa chegarasidan yoki ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlashning zarur choralari chegarasidan chetga chiqib sodir etilgan bolsa, bunday jinoyat JK 97- moddasi ikkinchi qisminin "a" , "b", "v", "d", "j", "r", "c" bandlarida nazarda

² Ozbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2014-yil 07-sonli "Sud hukmi togrisidagi " 9-bandining beshinchi xat boshisida

tutilgan klasifikatsiya belgilari boyicha sodir etilgan deb baxolanmasligi mumkin.³

Savoldan kelib chiqib tergovchi F. ning harakatini 105-modda 1-qismini, yani qasddan badanga orta ogirlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qilishi togri.

Badanga yetkazilgan ortacha ogir shikastlar ogir shikastlardan, shunisi bilan farqlanadiki, ular hayot uchun xavfli bolmaydi va odatda ortacha ogir shikast yetkazilganda olim yuz bermaydi. Yuqorida keltirilgan fikrlar ortacha ogir shikastlarning zaruriy belgisi hisoblanadi. Badanga yetkazilgan ortacha ogir shikast odamning sogligiga ancha ziyon yetkazishi mumkin, lekin ular azoning yoqotilishiga yoki ogir tan jarohatlariga xos bolgan boshqa oqibatlariga sabab bolmaydi.

Chunki: Tergovchi F ning harakatlarini jinoyat kodeksining 105-moddasi 1-qismi, yani sodir etilayotgan paytda hayot uchun xavfli bolmagan va ushbu Kodeksning 104-moddasida nazarda tutilgan oqibatlariga olib kelmagan, lekin sogliqning uzoq vaqt, yani kamida yigirma bir kun, ammo tort oydan kop bolmagan davrda yomonlashuviga yoki umumiy mehnat qobiliyatining on foizidan ottiz uch foizigacha yoqolishiga sabab bolgan qasddan badanga ortacha ogir shikast yetkazish deb togri kvalifikatsiya qilgan deb hisoblashimiz mumkin.

Foydalanilgan adabyotlar

- 1 Ozbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Toshkent-2018.
„Adolat“.

³ Ozbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi 13-sonli “qasddan odam oldirishga oid ishlar boyicha sud amaliyoti togrisida” gi qarorinig 24-bandi.

2 O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi . Toshkent-2018.
„Adolat”.

3 Rustambaev M.H. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga
sharhlar (Maxsus qism). (O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, birinchi
darajali adliya maslahatchisi B.M Mustafoevning umumiy tahriri ostida)

4 O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2014-yil 07-sonli “Sud
hukmi to'g'risidagi ” 9-bandining beshinchi xat boshisida

5 O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi
13-sonli “qasddan odam oldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti
to'g'risida” gi qarorini 24-bandi.
:

Internet veb-saytlar

- 1) <http://www.lex.uz>
- 2) <http://www.norma.uz>
- 3) <http://www.gov.uz>